

Nettiopinto-oppaasta Oulaan

Marja-Leena Heikkilä-Kuutti & Eetu Pikkarainen & Jaana Suorajärvi

Keväällä 2005 oli muuan kasvatustieteen opiskelija ehdottanut Oulun yliopiston kasvatustieteen ja opettajankoulutusyksikön elektronisen opinto-oppaan ylläpitäjälle, että oppaasta pääsisi suoraan kirjaston tietokantaan katsomaan kurssikirjan tilanteen. Opinto-oppaasta 20005-2006 rakennettiin elektroninen versio, johon liitettiin Oulun yliopiston kirjaston Oula-tietokannassa kurssikirja- sekä kurssitietoja. Opintoihin ja kirjaston julkaisuihin liittyvien tietojen yhdistämiseen on harkinnassa edelleen uusia ideoita.

Ylläpitäjä otti yhteyttä Snellmanian kirjastoon. Aluksi ideaa lähestyttiin siten, että jokaisen kurssikirjan yhteyteen luotaisiin kirjakohtainen linkki kirjaston Oula-tietokantaan. Linkkiin olisi voinut automaattisesti luoda hakukomennon kirjan nimestä tai ISBN-numerosta. Tämä olisi edellyttänyt jommankumman tiedon tallentamista täysin oikeassa muodossa nettiopinto-oppaan tietokantaan.

Lisätyötä olisivat aiheuttaneet myös kurssikirjojen eri painokset ja julkaisumuodot. Asiaa punnaroitiin useaan otteeseen ja lopuksi päädyttiin siihen, että tieto kirjan kuulumisesta johonkin kurssiin lisätään kirjaston Oula-tietokantaan. Silloin Oulaa voi käyttää myös itsenäisesti kurssikirjojen hakemisessa ja kurssikirjahankinnassa.

Kurssikirjahankinta hallintaan

Ratkaisuumme vaikutti keskeisesti kaksi pinnalla olevaa suunnitelmaa.

Ensimmäinen liittyy vuonna 2004 Oulun yliopistossa laadittuun kokoelmapoliittiseen suunnitelmaan, jossa kiinnitettiin huomiota kurssikirjahankintaan liittyviin ongelmiin: tieto uusista tai poistetuista kurssikirjoista ei aina tule ajoissa

tai lainkaan ennen lukukauden alkua kirjastoon, opinto-oppaassa olevat kirjojen julkaisutiedot eivät aina johdata opiskelijaa oikean kirjan ääreen ja valittu uusi kurssikirja voikin olla loppuunmyyty tai sitä on syystä tai toisesta vaikea hankkia.

Mietimme, miten järjestäisimme asian siten, että opiskelijat löytäisivät kirjansa helposti ja ajoissa ja että opetushenkilökunnan olisi mahdollisimman helppoa lähettää tiedot uusista kurseista ja kurssikirjoista kirjastoon ja tehdä se vielä niin, että tieto uusista kurssikirjoista tulisi kirjastoon viimeistään samalla, kun se tulee opinto-oppaaseen.

Snellmanian kirjaston vastualueiden, humanistisen tiedekunnan ja kasvatustieteiden tiedekunnan, henkilökunnan pitää huolehtia siitä, että tiedot hankittavista kirjoista tulevat Pääkirjaston kurssikirjaston lisäksi myös Snellmanian kirjastoon, jossa pidetään yllä käsikirjastokokoelmaa. Useimmiten kirjastossamme kurssikirjojen hankinnassa käydään syksyisin opinto-oppaat läpi ja tarkistetaan, ovatko kaikki vaatimuksissa mainitut julkaisut kirjaston kokoelmissa.

Kasvatustieteiden tiedekunnan elektronisesta opinto-oppaasta kuultuamme ja ryhdyttyämme

ratkaisua pohtimaan huomasimme, että Helsingin yliopiston opiskelijakirjaston HELKA-tietokannassa joidenkin nimekkeiden MARC-tietueissa esiintyy opintosuunnitelmiin viittaavia merkintöjä. Opiskelijakirjaston kokoelmapäällikkö Elise Pirttiniemi, kirjastonhoitajat Marjo Kuusela ja Seija Karvanen ystävällisesti lähettivät meille selvityksen heidän merkintöjensä tarkoituksesta.

He kertoivat, että he ovat käyttäneet kurssimerkintöjä kurssikirjojen hankinnan, hallinnon ja tiedotuksen apuvälineenä vuodesta 1995 lähtien. Merkintöjen avulla he ovat seuranneet mm. sitä, mihin tutkintovaatimuksiin teos kuuluu ja minä vuonna se on ollut vaatimuksissa tai poistunut niistä. Kertomansa mukaan he ovat jo pitkään odottaneet tiedekuntien tutkintovaatimustietojen linkittämistä Oodi-opiskelijatietojärjestelmästä HELKA-tietokantaan.

Yhteys Oodi-tietokantaan

Toinen ratkaisuihimme vaikuttanut suunnitelma oli Oodi-tietokanta. Se on valtakunnallinen yliopistojen yhteistyönä kehittämä opiskelijatietojärjestelmä, jonka avulla voidaan mm. hallinnoida opintojen edistymistä ja tarjota sekä opettajille että opiskelijoille opintoihin ja opetukseen liittyviä palveluja. Suunnitelmissa on ollut tarjota sen avulla myös kirjastopalveluita.

Oulussa käytössä olevaan WebOodiin ei ole tallennettu elektronisia opinto-oppaita, mutta suunnitelmia siitä on. Niihin liittyen on ollut esillä ajatus linkittää oppaiden kurssikirjavaatimusten nimekkeet ISBN:n avulla kirjaston tietokantaan.

Tämä ratkaisu edellyttäisi tietenkin sitä, että tiedekuntien toimesta oppaisiin tallennettujen kirjojen bibliografiset tiedot – tai ainakin ISBN – olisivat täysin oikein ja sitä, että vaatimuksiin kelpaavat eri ISBN-tunnuksilla julkaistut versiot olisi myös tallennettu oppaaseen. Elektronisissa kirjaversioissa standardinumeroa ei kuitenkaan aina ole, kuten ei useissa muissakaan kurssiaineistoissa.

Järjestelyn avulla eräänlainen koottu kurssikirjojen haku voitaisiin tehdä oppaan kautta, mutta ei kirjaston tietokannan kautta. Opiskelijakirjaston kehittämä järjestelmä kokoelman hallinnointia varten ei myöskään toteutuisi – ainakaan suoraan – tällä menettelyllä.

Työn ja hyödyn tasapaino

Tärkein asia oli arvioida panostetun työn ja saadun hyödyn suhde. Tarkan työsuunnitelman esitettyämme jäimme odottamaan kommentteja kirjastomme muilta yksiköiltä ja erityisesti kurssikirjahankinnasta ja luetteloinnista.

Kirjahankinnan asiantuntijoita huolestutti työmäärän kasvu (kurssitietojen tallentaminen) ja se, miten tietojen ylläpito sujuu. Kurseihin liittyviä tietoja tallennetaan Oulussa jo nytkin, mutta vain hankintamoduuliin, ja ne on suunniteltu pelkästään kirjaston hankinnan apuvälineiksi. Suhde Oodi-järjestelmään epäilytti: ovatko meidän ratkaisumme järkeviä, jos halutaankin käyttää Oodiin tallennettua ja sen ehdoilla tehtyä opinto-opasta. Pohdimme useaan otteeseen myös kenttien ja hakujen määrittäviä sekä tallennettavia termejä ja niiden paljoutta. Mietimme myös sitä, miten siivoamme tietokannan, mikäli tallennetut tiedot tulevat ajan mittaan tarpeettomiksi. Muutakin aprikoinnin aiheita oli: miten tieto kulkee kurssin vastuuhenkilöltä kurssitiedon päivittäjälle ja kirjahankintaan, kuka tekee linkit tiedekunnan päässä ja miten formaatin vaihdos tulee vaikuttamaan käyttämäämme kenttään.

Kurssitiedot Oulaan

Asiakaspalvelussa on usein tilanteita, jolloin etsitään tiettyyn kurssiin kuuluvia kirjoja. Halusimme, että kurssitietoja voidaan hakea selaushaulla, koska hakija ei välttämättä muista kurssin nimeä täysin oikein. Halusimme myös, että kenttä, johon kurssitiedot tallennamme, ei mene LINDA-tietokantaan.

Otimme käyttöömmme kirjastokohtaisen luokituskentän 899, jota emme enää ole aikoihin käyttäneet. Nämä tarpeettomiksi käyneet kentät pois-

tettiin pääsuunnittelijamme Raimo Kärkönen tekemällä automaattijolla.

Kentän sisällöksi valitsimme kurssin nimen lisäksi kurssin koodin, koulutusohjelman ja opintokokonaisuuden sekä opintosuunnitelman eli opinto-oppaan voimaantulovuoden. Kirjan pakollisuus tai vaihtoehtoisuus ei opinto-oppaasta aina käy yksiselitteisesti ilmi, joten jätimme sen kokonaan pois. Loppujen lopuksi luovuimme myös opinto-oppaan voimaantulovuodesta, koska vanhat opinto-oppaat jäävät Internetiin vain PDF-muodossa ilman linkkejä Oulutietokantaan.

Hakutyypeiksi kehitimme kurssin nimellä tehtävän selaushaun ja kurssin koodi -nimisen selaushaun. Oulan saatavuusnäytöllä kentän nimenä on *Kuuluu kurssiin*. Olemme pohdiskelleet myös mahdollisuutta hakea kurssitiedoilla tarkennettua haun puolella.

ja elektronisten versioiden tietueisiin lisäsimme noin 1300 kurssitietoa eli 899-kenttää.

Tallennuksen teimme sellaisessa tallennustilassa, jossa tieto ei tallennu Lindaan. Silloin tallennus vei vain noin puoli minuuttia kenttää kohden. Muutamaan kirjaan tuli moneen kurssiin kuulumisen vuoksi useita 899-kenttiä, mikä lisäsi tietueen pituutta. Pitkiin näyttöihin on Oulussa tosin jo totuttu toimitettujen teosten sisällysluetteloiden tallentamisen myötä.

Linkit nettiopinto-oppaaseen

Nettioppaaseen on sen ylläpitäjä lisännyt linkit kunkin kirjallisuutta sisältävän kurssin kohdalle. Linkki sisältää hakukomennon, jolla haetaan Oulusta kyseisen kurssin kaikki kurssikirjat. Linkkejä ei tarvitse erikseen syöttää jokaiseen kurssiin, koska elektronisen opinto-oppaan tietokantahaut tekevä ohjelma muotoilee linkin automaattisesti lisäämällä sinne kurssin koodin.

Tietokanta: Oulun yliopiston kirjasto
Tekijä(t): <u>Raute-von Wright, Marjatta</u>
Nimeke: <u>Oppiminen ja koulutus / Marjatta Raute-von Wright, Johan von Wright, Tina Soiri</u>
Painos: 9., uud. p.
Aineisto: kirja
Julkaistu: Helsinki : WSOY, 2003
Kuuluu kurssiin: Didaktiikka 410068P Kasvatustieteiden koulutus, kasvatustieteen perusopinnot

Kirjan tietueesta löytyvä tieto ”Didaktiikka. 410068P. Kasvatustieteiden koulutus, kasvatustieteen perusopinnot ” tarkoittaa, että kirja kuuluu didaktiikka-nimiseen kurssiin kasvatustieteiden koulutusohjelman kasvatustieteen perusopinnoissa. Koulutusohjelman ja opintokokonaisuuden nimet kertovat, paitsi kirjan aiheesta, myös käsittelyn tasosta ja vaikeusasteesta.

Tallensimme kurssitiedon kurssivaatimuksissa olevien julkaisujen kaikkien käypien painosten tietueisiin ja mahdollisiin elektronisiin versioihin. Vuoden 2005 – 2006 opinto-oppaan noin 1000 kurssikirjan eri painosten painettujen

Vaikka opinto-oppaassa olisikin virheelliset tai vajavaiset tiedot kurssimateriaalista, vie linkki kuitenkin oikeaan osoitteeseen. Opiskelija löytää haluamansa kirjat joutumatta tulkitsemaan opinto-oppaan merkintöjä tai tekemään tarkennettuja hakuja katkaistuilla hakusanoilla. Koska Oula-tietokannassa on kurssikirjan tiedoissa myös opintokokonaisuudet ja koulutusohjelmat koodeineen, voitaisiin hierarkkisesti rakennetussa opinto-oppaassa hakea esimerkiksi tietyn opintokokonaisuuden tai vaikka koko koulutusohjelman kaikki kurssikirjat kerralla.

Jatkokehitykseen ideoita

Elektronisen opinto-oppaan ylläpitoa varten kurssien vastuuhenkilöiden on tarkoitus jatkossa ilmoittaa kurssikirjavaatimuksiin tulevat muutokset elektronisella lomakkeella. Lomakkeella kysytään kirjaston kurssikirjahankintaa varten mm. opiskelijamäärät, kirjan pakollisuus sekä tieto siitä, kuuluuko se avoimen yliopiston opintoihin. Kun muutos on hyväksytty, tulevat uudet tiedot näkyviin nettioppaaseen ja kurssikirjahankintaan liittyvät tiedot lähtevät automaattisesti sähköpostilla kirjastoon.

Kurssikirjahankinnan kannalta suuri hyöty on siitä, että kirjastossa tiedetään hankkia ainakin kaikki ne kurssikirjat, jotka oppaaseen on ilmoitettu, eikä sitä varten tarvita jokasyksyistä opinto-oppaiden läpikäyntiä. Jos tiedonkulku toimii suunnitellulla tavalla, oppaiden vaatima ylläpityö kirjaston puolella ei ole suuri: uusiin kurssikirjanimekkeisiin on lisättävä kurssin tiedot ja vastaavasti poistuneista poistettava.

Kurssikirjahauilla löydetään kirjaston tietokannasta paitsi kurssiin kuuluvat tenttikirjat, myös kunkin oppiaineen peruskirjallisuus. Hakua voidaan käyttää myös kurssikirjakokoelman hankinta- ja käyttötilastoinnissa vaikkapa oppiaineittain. Erilaisia kurssikirjahakulinkkejä voidaan lisätä myös muille, esimerkiksi opetuksen avuksi tehdyille, WWW-sivuille. Jos oppiaineessa siirrytään Oodi-järjestelmän käyttöön, tehty työ voidaan suoraan hyödyntää siinä.

Hankkeemme on herättänyt kiinnostusta myös yliopiston muissa tiedekunnissa. Ratkaisut kannattaa kuitenkin miettiä tieteenalälähtöisesti, koska tallennettavien koulutusohjelmien terminologia ja kurssitietohakujen käyttötarpeet voivat vaihdella. Opinto-oppaat ovat usein PDF-muotoisia, joten linkkien lisääminen vaatii enemmän käsityötä kuin tietokantana toteutussa opinto-oppaassa.

Tietoa kirjoittajista:

Marja-Leena Heikkilä-Kuutti, Snellmanian kirjaston esimies, Oulun yliopiston kirjasto, sähköposti: marja-leena.heikkila-kuutti@oulu.fi

Eetu Pikkarainen, yliassistentti, Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö, Oulun yliopisto, sähköposti: eetu.pikkarainen@oulu.fi

Jaana Suorajarvi, kirjastoamanuenssi, Snellmanian kirjasto, Oulun yliopiston kirjasto, sähköposti: jaana.suorajarvi@oulu.fi

WWW-osoitteita:

Oulun yliopiston kirjasto: <http://www.kirjasto.oulu.fi/>

Oulun yliopiston kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikön nettiopinto-opas: <https://wwwedu.oulu.fi/intra/>